

Leto XXXI.

Številka 4.

SLOVENSKI PRAVNIK.

Izdaja društvo „Pravnik“ v Ljubljani.

Odgovorni urednik:

DR. DANILO MAJARON.

V LJUBLJANI.

Natisnila „Narodna Tiskarna“.

1915.

VSEBINA.

1. <i>Dr. Henrik Tuma</i> : Opazke k pravni terminologiji. (Konec prihodnjič.)	97
2. Iz pravosodne prakse. A. Civilno pravo.	
<i>a)</i> I. Razdružitev zakona radi zadržka po § 58. o. d. z. Vprašanje o krivdi žene, ki ni povedala svojemu možu pred poroko o spolnem občevanju z drugim moškim. II. Določba § 158. o. d. z. velja le za otroke, ki so rojeni v veljavnem zakonu. (Konec prihodnjič.)	108
<i>b)</i> Z nezarubnimi mezdnimi terjatvami je pobot dopusten	117
B. Kazensko pravo.	
<i>a)</i> Prestopek po § 7. cesarske naredbe od 1. avgusta 1914 št. 194 drž. zak. se učini le namenoma, ne tudi malomarno	119
<i>b)</i> Delegacijski predlog, ki je po svoji vsebini odklonilni predlog v zmislu § 73. k. pr. r., ne opravičuje preložitve že določene glavne razprave	121
<i>c)</i> K pojmovanju § 7. cesarske naredbe od 1. avgusta 1914 št. 194 drž. zak.	123
3. Književna poročila	126
4. Razne vesti	127

Slovenski Pravniki.

Leto XXXI.

V Ljubljani, 15. aprila 1915.

Št. 4.

Opazke k pravni terminologiji.

Spisal dr. Henrik Tuma.

Dr. Fr. Mohorič je načel v znanstveni reviji »Veda« vprašanje nove izdaje pravne terminologije. Kolikor vem, je to prvi resnejši poskus diskusije, od predgovora k prvi izdaji pravne terminologije sem, da se postavi nekaj temeljnih načel, ki naj bi veljala pri sestavi in izdaji nove »pravne« oziroma, kakor hoče Mohorič, »pravniške« terminologije. Dr. Mohorič se je oglasil prav v dobi, ko je najbolj prikladno revidirati vse ogromno nabrano gradivo. Trdi prav, da nam Babnikova pravna terminologija, imenujmo jo po uredniku iz leta 1894, ne zadošča več ne v teoriji ne v praksi, ter da se je terminologija jela razvijati preko nje. Trdi tudi prav, da na vseh straneh nastopa bujna, »divja« praksa, le da bi dostavil: Babnikove terminologije se marsikedar ni prav umelo in še manj po njegovih namenih v praksi izvajalo. Oboje ima izvor v dejanskih naših razmerah.

Leta 1894 je jel izhajati Pleteršnikov slovar, z nastopom 1898 smo dobili nov civilni pravdni red in za njim celo vrsto upravnih, avtonomnih in ustavnih zakonov z nebrot novih pojmov, katere je bilo treba v naglici prirediti za slovenščino. Praktičnim pravnikom tako ni bilo mogoče drugače nego pomagati si potom »divje« prakse. Novo gradivo, katero nam je podalo monumentalno Pleteršnikovo delo, po drugi strani nepregledno gibanje novih pojmov, je onemogočilo intenzivno, sistematično delo ter nudilo praktične juriste, odvetnike in sodnike, da so si sami pomagali od dne do dne, kakor so vedeli in znali. Beležim pa dvoje struj »divje« prakse, eno bi označil za slovensko-nemško strujo na Kranjskem, Štajerskem in Koroškem, drugo za slovensko-laško na Primorskem. Kdor čita sodne spise ene ali druge skupine, tega mora naravnost presenetiti, kako ogromen vpliv je imela ptujščina na razvoj naše pravne terminologije. A trdim, da nam kaže slovenska-nemška skupina nesorazmerno večji,

pogubnejši vpliv nemščine, nego laška skupina vpliv laščine. To povdarjam radi tega, ker se bo moralo pri sestavljanju pravne terminologije seči nekoliko bolj na »divji« prakso pod tržaškim višjim sodiščem nego doslej. Slovenski jezik se je ob laščini mnogo svobodnejše in čistejše razvijal. Tod je odvetnik in sodnik skoraj odtegnjen nemškemu vplivu. Ali pride med čisto slovensko prebivalstvo, med katerim slovenski uraduje in občuje izključno, ali pa prilagodi v dotiki z italijanskim elementom slovenščino laškim terminom, rekom in skladju. Laščina pa je slovenščini mnogo bližja nego nemščina, vsled česar se pravna terminologija potom divje prakse razvija na Primorskem v naravnejši smeri slovenskega jezika. Vpliv hrvaščine je pri tem ostal minimalen, dasi je dotika v praksi skoro vsakdanja.

Ako bi se sploh dalo terminologijo ustvariti po eni osebi, bi bil najvažnejši činitelj pri izberi in sestavljanju novih terminov urednik slovenske izdaje Državnega zakonika. Ima na razpolaganje ogromno gradivo zakonikov avstrijskih slovanskih narodnosti ter vse lingvistične in filologične pripomočke, da bi utegnil vsaj samostojno nadzirati pravilni razvoj pravne terminologije. Moram pa, žal, trditi, da tudi uredniki Državnega zakonika slede »divji« praksi, ki je često precej oddaljena od prakse javnih činiteljev, odvetnikov in sodnikov v domovini, in to naj bi veljalo tudi za filologa Štreklja. Sploh je napačno nameščati za urednike zakonikov filologe in ne pravnikov, kajti »Sachbedeutung geht über Wortbedeutung« pravi nemški filolog Schrader. Najprej treba vladati snov, bolj pride v poštev lingvistika, nego filologija.

Tako ostane edini organ, ki razsodno izbira in polagoma gradi pravno terminologijo, naša pravniška revija, in dobro je, da jo urejuje mož, ki je že od sestave Babnikove terminologije naprej vedno pri delu. Dočim nam zakoniki in ukazniki gromadijo precej nesistematično in nekritično vedno novega gradiva, nam ostaneta za čiščenje pojmov dva tvorna činitelja, t. j. odvetniki in sodniki, ki iščejo in pobirajo med ljudstvom novih izrazov ter razbirajo iz leksikalnega gradiva preciznejše termine za lastno rabo, ter »Slovenski Pravniki«, na katerem je viden, vzlic vsej različni in prosti pisavi posameznih sotrudnikov, enoten vpliv urednikov.

Društvena »Zbirka avstrijskih zakonov« v slovenskem jeziku je prinesla manj pozitivnih rezultatov, nego se je pričakovalo. Delo je bilo sicer v rokah malega števila sodelavcev, tako, da bi se pričakovalo enotne in precizne pisave, vendar je tudi med njimi vladala precej divja praksa, t. j. prosto mnenje dotičnikov. Kritičnega nadzorstva, predhodne, posebno pismene diskusije je primanjkovalo, zato so posamezni zvezki zbirke dokaz pridnosti in dobre volje posameznih urednikov, ne pa pridobitev za točno terminologijo.¹⁾ Vzemimo primer k §-u 503 c. p. r., ki se v praksi največ citira, kjer je preveden v četrtem odstavku nemški izvirnik: »Das Urteil des Berufungsgerichtes beruht auf einer unrichtigen rechtlichen Beurteilung der Sache« tako: »Sodba prizivnega sodišča se opira na neprav pravni nazor o stvari.« Ta prevod je samovoljen, netočen in neroden. Za glavne pojme

¹⁾ Tu treba malo pojasniti. Društvena „zbirka“ zakonov je imela zlasti od kraja namen, da naj dobe pravniki čim preje slovenske prevode zakonov v priročni zbirki à la Manz, ker je bilo to za prakso in slovensko uradovanje nujno potrebno. Ker so bili prevodi že oficialno izdani v Državnem zakoniku in se je nanje vsaj po večjem že opirala praksa, zato je moralo obveljati pravilo, da se ti prevodi porabijo za „zbirko“ le s premembami in popravami, ki so očitno potrebne glede na sočasni razvoj jezika in že udomačeno pravniško pisavo. Predgovori k posameznim zvezkom „zbirke“ pojasnjujejo to stališče, oziroma povedo, kaj se je v podrobnem popravilo in zakaj. Odgovorna za prevode v „zbirki“ je torej vobče slovenska izdaja Državnega zakonika. Ker pa ti uradni prevodi že od nekdanj nimajo enotne terminologije, ker razni uredniki niso pazili na doslednost, zato se je mnogo teh hib preselilo tudi v društveno „zbirko“ zakonov, ki se je, kakor rečeno, držala praviloma uradnih prevodov. Društveni odbor je bil večkrat poskusil, da bi se vse gradivo za posamezne zvezke pregledalo kritično v jezikovnem pogledu in priredilo, kakor se je zdelo prav in primerno. Naletel pa je vselej na težave, ki se niso dale izlahko premagati. Da se je sploh omogočilo hitrejše nadaljevanje potrebne priročne „zbirke“, moral je prepustiti uredniku posameznega zvezka, da je pri uradnem prevodu pre naredil to, kar se mu je videlo potrebno. Uradni prevod „Izvršilnega reda“ na pr. je v „zbirki“ gotovo dobro popravljen, četudi le tam, kjer je bilo očitno potrebno. To se pa ne da trditi na pr. o „Državnih osnovnih zakonih“, ker je urednik vsprejel v „zbirko“ dotične uradne prevode iz raznih dob z vsemi netočnostmi in nedoslednostmi. Če je društveni odbor doslej tako ravnal pri „zbirki“ iz praktičnih ozirov in glede na tehnične težave, odločil se je pa pri namerjani izdaji „Občnega državlanskega zakonika“ za drugačno postopanje, kar kažejo poročila na zadnjih glavnih skupščinah. Tega se bo držati tudi poslej. Dosedanji zvezki „zbirke“ imajo tudi ta pomen, da se na njih podlagi tem lažje razbistri in popolni slovenska pravna terminologija.

Urednik.

imamo docela ugotovljene slovenske termine. Beurteilung = presoja, nazor = Ansicht, (naziranje = Anschauung) sloni = beruht (Levstik.)

Mnogo dasta misliti in izbirati besedi »unrichtig« in »Sache«. Unrichtig je dobesedno nepravi. Ta izraz se pa v slovenščini in slovanščini sploh rabi redko. Govori se: imaš prav, nimaš prav = du hast recht, du hast unrecht; je prav = es ist recht, richtig, ni prav = es ist nicht recht, unrechtig, unrichtig. Enako rabi francoščina; ç est juste, ce n' est pas juste; ç est injuste je — nepravično, krivično. Za ugotovitev besede prav je treba predvsem odgovarjajoče negative. Dobimo: to je prav = es ist recht; to je nesprav (Tolminsko), to ni prav = es ist unrecht, es ist unrichtig. Pravi čas = rechte Zeit, prišel je ob nepravem času = zur unrichten Zeit. Die Uhr zeigt nicht richtig = kaže napačno, ne kaže prav. Prava vera — kriva vera. Pravo zlato = echtes Gold (rudno zlato = gediegenes Gold, čisto zlato = reines Gold, suho zlato = baares Gold, gluho zlato = falsches Gold). Dal si mi pravi prepis, dal si mi nepravi prepis = die unrechte Abschrift, ta prepis je pravilen, prepis je napačen. Prav sodiš — krivo sodiš. Kriva ocena — kriva presoja. Slovensko besedo moramo torej v vsakem slučaju prilagoditi misli. Unrichtig, pomeni v bistvu: ne v pravi smeri, poleg tega s sinonimom »falsch«, ne prave vsebine. Le kjer prihaja gola negacija v poštev, pravimo: ni prav = je nesprav, in to za recht in richtig, sicer vedno sledimo ali smeri ali vsebini. Zato Babnikova terminologija prav tolmači richtige Abschrift = pravilen prepis, unrichtig = nepravilen (napačen); richtige Berechnung = pravilen izračun, unrichtig = nepravilen (napačen), richtige Forderung = resnična, unrichtige = neresnična terjatev. Za nemški izraz falsch v slovenskem nimamo diskurzivnega pojma, marveč sledimo dijalektično misli. Tudi nemški izraz falsch ni originalen, ampak je prišel v dvanajstem stoletju kot modna beseda iz francoščine valsch, staro-francosko fals. Romanski jeziki imajo faux, falso, falsus. Ako hočemo razumeti pojem tega izraza, moramo torej seči po francoskem izvorniku faux, ki pomeni:

- 1) unwahr = kriva priča, krivi bogovi, kriva vera;
- 2) unrichtig = napačen ton, napačna struja, napačen vers;
- 3) nachgemacht = ponarejena brada, ponarejen denar;

4) verstellt = potvorjeno. V navadni rabi manjka izraz. Priprost človek pravi coeur faux = fovš srce, po staroslovenskem bi odgovarjalo »potvorno«. Falscheit = potvornost.

5) inhaltslos = gluho cvetje, gluho zlato;

6) nicht in der Richtung, falsche Regel, falsche Rechnung = kriv, napačen račun, krivo, napačno pravilo.

Radi razumevanja slovenskega pojma »kriv« moramo pregledati še skupino pojma »zmota« = Irrtum. Zmotna = irrtümlich, zmotiti se = sich irren, pomotiti se = unrichtig denken, versehen. Pomota je torej = Versehen, Unrichtigkeit. Poleg tega: izgrešiti = fehlgehen, zgrešek = Fehlgriff, pogrešati = vermissen, pogrešek = Fehler im allgemeinen, hiba = Gebrechen, nedostatek = Unzulänglichkeit, napaka (nápek) = Fehler als Verkehrtheit. Ako primerjamo skupine neprav, zmoten in kriv, moremo prevesti unrichtiges Urteil, kadar mislimo »ne v pravi smeri«, v krivo sodbo; kadar jo smatramo docela izgrešeno — napačno (verkehrt), inhaltlich gefehlt; neprav mišljeno, jo moramo imenovati »pomotno«. Najsplošnejši izraz je torej za unrichtig = pomotno, kajti lahko rabimo ta izraz skoro v vseh slučajih, kadar Nemeč rabi »unrichtig«: pomoten prepis, pomotna terjatev, pomoten račun, pomotna sodba, pomoten pomen i. t. d. Praksa na Primorskem rabi: kriva pravna presoja, ali napačna pravna presoja, ali pomotna pravna presoja; za nemški »rechtsirrtümliche Beurteilung = pravozmotna presoja.

Sache je dr. Volčič prevedel z besedo stvar. Babnik ima: Ding = stvar, reč, Sache = stvar, reč. Ako se oziram na splošni ljudski govor, res pridemo do rabe besede »reč, stvar« brez razlike. Pravimo: to je moja reč, to je moja stvar, to je moje delo. Čudna reč, čudna stvar, vse polno reči, vse polno stvari! Med vsemi slovanskimi jeziki ima le slovenščina dvoje izrazov. Izraz reč poznajo le še Poljaki: rzezc = Sache, Tat, Ding. Rusi imajo вещь; Čehi vec; Srbi stvar, riječ jim je verbum, kar tudi slovenska beseda v bistvu pomeni (Miklošič). Slovenska reč je torej: »der benannte Gegenstand«. Babnik prevaja: dingliches Recht = stvarna pravica, Sachenrecht = pravo stvari. Splošno se drži le izraza stvar; Streitsache = pravdna stvar, sporna stvar, pravda. V položaju smo torej ali izključiti popolnoma dobro slovensko besedo in potrebni splošni termin reč in držati se le besede in pojma stvar ali pa ločiti oba pojma.

Nemško Ding je iz staronemškega dinc = Gerichtstag, kakor še pomeni thing v nordiških jezikih isto, t. j. öffentliche Verhandlung vor der Volksgemeinde; bedingen = etwas vor der Volksgemeinde festsetzen. Temu odgovarja ruska вече, вещь, češka vec, v slovenščini veča = die Gemeindeversammlung, večati ali večiti = sich in der Gemeindeversammlung berathen, in der Versammlung festsetzen, veča = die Gemeindesteuer, Gerichtssteuer (koroško). Nemškemu bedingen ustreza docela slovensko »uvečiti«. Ti izrazi so ohranjeni še dobro v kobariškem kotu, kjer je občinska avtonomija pod beneško republiko ostala do 18. stol. V Sužidu pri Kobaridu sem slišal lepo reklo: »niso držali, kar so uvečili«, in »obračaš drugače, kakor sva uvečila«, v prvem »was wir gemeinsam festgesetzt«, v drugem »was wir bedungen haben«. Kakor v nemščini iz dinc, tako je tudi v ruščini — več in v češčini = vec iz »pactum« pred občinskim zborom postal splošni sedanji pojem Ding.

Sache, staronemško sahha pomeni Streit, Streitsache, ohranjeno še danes v besedi Sachwalter, sachfällig, gotiško sakan = ich streite, ich zanke. Tudi iz tega specialnega pojma je v nemščini nastal splošni sedanji pojem Angelegenheit, Sache. Za Angelegenheit rabimo v slovenščini — zadeva, pravna zadeva = Rechtsangelegenheit, pravdna zadeva = Prozessangelegenheit. Tudi pojem pravda je zgodovinsko za Goriško docela ugotovljen. Baron Formentini »Beiträge zur Geschichte Görz« 1857 poroča: Leta 1366 je dobila Goriška prve lastne zakone od oglejskega patrijarha Mainharda v. Randegch. Dotlej je veljalo longobardsko pravo. Pod njim je bil kastelan neomejen gospodar na gradu. Odtorej se mu je pridal iudex, razprave pred tem pa so se v ljudskem jeziku imenovale »pravda«. Pravda je torej Verhandlung vor Gericht. Pravdna reč je torej Prozesssache, sporna reč = Streitsache. Sache als Angelegenheit naj torej ostane slovenski reč, ki je najsplošnejše vsebine, to kar je razločnega pred menoj, ima svoje posebno ime. Stvar nasprotno ima za temeljni pojem = Geschöpf, nekaj ustvarjenega, konkretnega. Radi tega je prav, da rabimo za nemško dingliches Recht = stvarno pravo, stvarno, konkretno misliti. Zadeva odgovarja nemškemu Angelegenheit. Sich angelegensein lassen = prizadevati se. Die Sache betrifft mich = mene zadeva, zadeti = treffen,

anstossen. Radi tega moramo ugotoviti za Angelegenheit = zadeva, eine Sache betreffend = zadevno, es betrifft = zadene, der Mitbetroffene = zadevnik, die Mitinteressenten = sozadevniki, (so-deležniki = die Mitbeteiligten). Ne sme nas motiti, da pomeni zadeva sem in tje tudi Hindernis-Anstand. Ker imamo za Hindernis = zapreka in ovira, za Hemmnis = zavira, se moramo pač odločiti za dobri termin splošne vsebine »zadeva«. V slovenščini rabimo zato tudi delo, »to je moje delo«, kar odgovarja ruskemu это мое дело, дела Angelegenheit, дело Rechtssache. To reklo pa je prenedoločeno, ostati nam je torej pri terminu »zadeva«.

Zanimivo je, da rabi madjarščina za slovenski pojem »reč« besedo dolog, to je slovenski = dolg, Schuld, Pflicht, dočim ima za stvar = Gegenstand = tárgy in za opravilo, zadevo = ügy, oboje originalni turški koreniki. Madjarščina nam sploh čuva najstarejše slovenske pojme in izraze, ne le konkretnega vsakdanjega življenja (poljedelstva, pastirstva in doma), marveč tudi umstvene in pravniške na pr. rendelni = rediti, parancsolni = poročiti, csinalni = činiti, zálog = Pfand i. t. d. Omenjam to, ker se bi morali baviti naši filologi, zgodovinarji in pravniki mnogo bolj z madjarščino in zgodovino Madjarov, kadar segajo na vire našega davnega življenja in govorjenja, nego doslej. Madjarska učenjaka Vambéry in Mészáros trdita, da se madjarščina ni morda razvila šele s prihodom Madjarov v podonavske kraje, marveč, da se je sedanji madjarski jezik jel tvoriti že s prihodom Jasigov in se tvoril stoletja za dobe Hunov in Obrov in je madjarščina končno zjediniła vse podstavne dele. Ker so Jasigi zgodovinsko znani že za prvo stoletje pred Kristom in po Kristu, moramo imeti za to, da se je od takrat naprej na slovenski podstavi jela razvijati madjarščina. Janos Mélichen je zopet strogo filologično dognal, da sta se dotikali ravno ob meji Donave, v smeri od severa proti jugu, dve slovenski narečji, eno na desnem bregu, sedanja slovenščina, drugo na levem bregu, sedanja bolgarščina. Obe narečji se dasta točno zaslediti še v sedanji madjarščini. Omenjam te zanimivosti ne morda, ker spadajo naravnost v diskusijo o slovenski terminologiji, marveč v dokaz, kako malo smo pregledali najvažnejše vire naše stare zgodovine, naše prvotne uprave in našega davnega jezika. Kadar dobimo Slovenca filologa, ki bo vladal poleg slovanskih jezikov, posebno narečja jugoslo-

venska, obenem madjarščino, turščino in rumunščino, šele takrat utegnemo kritično ugotoviti marsikaj, kar kaže na starodavno bogato slovensko kulturo. Iz te šele utegnemo delati prave sklepe v zgodovini in filologiji. Omenjam to, ker uvidevam bolj in bolj da se je slovensko znanstvo doslej gibalo skoraj izključno na podlagi nemškega. Smelo trdim, da ni še hodil nikdo med nami svojo lastno pot, tudi Miklošič in Štrekelj sta bila negativna (Wundt). Gorenji primer pa nam tudi kaže, koliko je potrebno sodelovanje filologa pri določitvi pristnih terminov, oziroma, koliko mora jurist, ki sestavlja terminologijo, sam biti filolog, ter kaže nedoločenost dosedanjih temeljnih pojmov in nujno potrebo, konvencionalno določiti znanstvene termine, kakor bo potem enako nujno treba — discipline, držati se njih.

Nemški stavek §-a 503 odst. 4 c. pr. r. bi torej točno prevedel: »sodba sloni na pomotni pravni presoji reči.« Da je urednik zbirke, premarljivi dr. Volčič krenil svojo pot divje prakse, akoravno je zbirko zakonov izdajalo pravniško društvo, ostane razumljivo le, da je imel urednik popolnoma prosto roko in je individualno tolmačil in prevajal nemške pojme po svoje.¹⁾

Vir zla je torej bilo dosedaj pomanjkanje metode in nadzornega organa.

Dr. Mohorič je radi tega prav pokazal na prvo pot pri sestavljanju boljše terminologije, t. j. seči treba na jezikovne vire nazaj. Gotovo je to predpogoj vsaki resni terminologiji. Ostati morajo pa v veljavi še vedno načela, katera je dr. Babnik postavil v predgovoru pravni terminologiji leta 1894: »za en nemški pojem, le ena slovenska beseda«; ne ogibajmo se preciznih, neprevedljivih splošno rabljenih besedi; pustimo jeziku, posebno glagolu vso prečudno moč in gibčnost kakor se prilaga dejanskemu mišljenju; opirajmo se na ustanovljeno pisano, communis opinio pravnikov.

Dr. Mohorič sicer izrecno ne trdi, da hoče same diskurzivne termine, a vidno jih išče. Ustvaritelj civilnega pravnega reda

¹⁾ Tudi dr. Volčič se je držal uradnega (Štreklejevega) prevoda civilnih pravnih zakonov in je premenil le nekatere izraze po zmislu navodil, ki so bila sklenjena k prejšnjemu III. zvezku „zbirke“. Dr. Volčič, ki je sicer dobro poznal jezik in terminologijo, je sodil („Slov. Pravnik“ I. 1905 str. 170), da je oficijalni prevod „vobče izboren in točen“.

dr. Klein je stavil največ na diskurzivno mišljenje, torej na diskurzivne termine. Smatral je edino zanesljivo kontrolo nad mišljenjem diskurzivnost. Ako se ne oziramo na komaj čutne pričetke gibanja prostega prava (Freirechtsbewegung), sloni dejanski še vse pravoslovje na diskurzivnem mišljenju.

Tudi dr. Babnik radi tega stavlja za prvo načelo: »za en pojem ena beseda«. Povdarja pa nehoté dijalektično načelo in glede slovenščine, v kateri je glagol in gibčnost njegova ter imen, ki se iz njega neposredno in vidno izvajajo, glavna moč, tudi ni mogel drugače. Seveda nam je priznavati poleg različnih in ustanovljenih nemških terminov, da ima ravno gibčna glagolska slovenščina težaven položaj nemščini nasproti, ki ima glavno moč v samostavnih in njih skoraj neomejeni vezavi. Naš jezik je predvsem dijalektičen, kakor vsak mlad jezik, ki je ohranil še pristno svojo obliko ter je vsled tega bogat na konkretnih pojmih in na imenih za gibanje, je pa reven na abstraktnih pojmih. V dijalektičnem duhu slovenskega jezika samega je torej glavna težkoča — priti do stalnih in opredeljenih terminov. Moramo pač ostati skromni in priznavati, da je slovenščina v bistvu jezik poljedelcev, imamo obilje besedi za predmete in dejanja, tako, da se mora abstraktno mišljenje prilagati dejanju, nastajanju. Zato potrebujemo skrbne analize dosedaj nabranih diskurzivnih terminov in pojmov in še težje in skrbnejše sinteze iz vedno gibajočih se premnogih glagolovih tvorb.

Organa, ki naj spravi metodo in načela do veljave, se nista taknila izrecno ne dr. Babnik, ne dr. Mohorič. Morda nehoté, ker nam je dejanski dosorej ustvarila največ divja praksa, ker smo se individualno povzpeli tako visoko, da nam sistematična diskusija utegne ustvariti vzorno terminologijo — brez posebne organizacije.

Gotovo pa je, da nam danes ne zadošča več stara pot kompilacije in kombinacije, katero sta s tolikim trudom hodila dr. Majaron in Milčinski. Takrat je to ozko pot narekovala naj-nujnejša potreba in naglica. Danes pa smo v dobi, ko moremo vse nabrano gradivo mirno in kritično pregledati in razbrati. Kar nam manjka, ni ozkodnost besedi in pojmov, marveč preobilica in neskladnost sinonimov, ki so po največ nastali iz vednega nabiranja in tvorjenja novih besedi in skladov.

Glavno gradivo nam je nabrano v Pleteršnikovem slovarju. Obilno dovolj, da sestavimo stalno in krepko ogrodje pravniške terminologije. Kjer nimamo preciznega, lastnega izraza, držimo se brez drugega latinske že udomačene besede toliko časa, dokler se nam potom razbiranja med domačimi izrazi in med sinonimi v slovanščini ne posreči dobiti ustrezne besede. Ako dobimo v drugem slovanskem jeziku prikladno, količkaj izobraženemu človeku razumljivo novo besedo, vzemimo jo brez pomisleka, ali ne kot nov sinonim, ne pomnožujemo z njim nejasnega gradiva, ampak dopolnimo precizne pojme. Grešili smo tod precej, posebno v tem, da smo se preveč opirali na terminologijo hrvaško in češko, ki sta nam sicer res najbližji, a žal najbližji po metodi kompiliranja in eklektike. Kajti Hrvati in Čehi so v isti naglici in za isto nujno potrebo nagromadili po enaki metodi, kakor pri nas, vso ogromno znanstveno in pravniško terminologijo. Zato trdim, da pridobimo več na preciznosti, ki je za jurista predvsem dragocena, ako se držimo lastnih terminov in tvorb in da največ izgubljam takrat, kadar segamo kompilatorično za izrazi Hrvatov ali Čehov. Res je težko odkrižati se vpliva onih slovanskih plemen, s katerimi nas dejanske razmere, dotika inteligence na praški univerzi ter stremljenje po združenem literarnem in prosvetnem delu z Zagrebom najbolj vežejo. Moramo pa ponavljati, da so Hrvatje in Čehi svoje terminologično sestavno delo skoraj še bolj prekopicnili nego mi, ko so Hrvatje postali avtonomni in so Čehi vstali v političnem in prosvetnem boju iz stoletne letargije, obkoljeni in kulturno prežeti z germanizmom. Ako so se Čehi držali bolj strogega prevajanja po nemškem izvirniku, so Hrvatje hodili precej našo začetno pot in njih terminologija nam ne sme služiti za vzgled. Na smemo pozabiti, da je Miklošič moral resnici na ljubo konštatirati, da so Hrvatje kajkavski Slovenci. Jezikovni napredek hrvatski tiči v zavladavanju srbskega. Ako torej segamo po drugih slovanskih virih, sezimo naravnost po srbščini, ruščini in poljščini; le-tá zadnja nam je v marsičem, posebno pa v skladbi in mišljenju jako, morda najbolj sorodna.

Potem diskusije, torej moramo razbrati že dobljeno lastno gradivo ter opredeliti ono, ki je v aktualnem občevanju. Šele pri tem razbranju se pokaže prava potreba, iskati manjkajočih

terminov. Brž, ko se omejimo na lastno gradivo in ko jamemo določati temeljne pojme, brž, ko naša metoda postane analitična, se nam pokaže istočasno nujna potreba po gotovih filozofskih terminih (logičnih, psiholoških). Brez najmanjše dvojbe morejo biti temelji znanstveni terminologiji filozofični pojmi in termini. Dokler smo z njimi na negotovem, tudi ne moremo biti gotovi s termini pravne vede. Početke filozofičnih ekskurzov imamo, sociologije kar tri precejšnjega obsega, dobili smo logiko in utegnemo v kratkem dobiti prepedevtiko. Pričetki nam obetajo precej dobro filozofično terminologijo. Kdor čita revijo »Čas«, »Vedo«, dela dr. Oswalda in drugih, lahko z zadovoljstvom konstatira, kako vidno napredujemo. Tudi v filozofiji imamo obilo lastnih slovenskih besedi, zajemanje iz drugih slovanskih jezikov ne dela težav. Tudi pri razbiranju filozofičnih terminov se nam vsiljuje predlagana metoda, to je, napraviti si najpoprej ogrodje iz gradiva nabranega na lastnih tleh, potem šele seči na pomoč srbščine, ruščine in poljščine, v zadnji vrsti ostati na preciznih latinskih ali grških terminih.

V tem obziru je jako poučno, kako smo često izgrešili, ravno kadar smo zajemali od Hrvatov. Vorstellung je v srbščini = predstava, tudi v slovenščini smo ta izraz neoporečno rabili. Hrvatje, ki so večkrat po nepotrebnem separatisti proti srbščini, so si izbrali »predočba«, terminus, ki je logično in psihologično pogrešen. Skoraj je smešno, da rabijo Srbi predstava, Hrvatje predočba in vendar so jeli pobirati stopinje za Hrvati novejši naši slovenski logiki, ter so brezmiselno prevzeli hrvaško »predočbo«. Srb pravi: vidik = conspektus, Gesichtspunkt = glédište. Slovenci jeli so vsevprek rabiti vidik in opustil svoje dobro glédišče. Takih primerov bi se dobilo vse polno, ki nas svare segati po znanstvenih terminih iz hrvaščine iz edinega in naivnega razloga, ker so Hrvatje naši sosedje. Včasih sicer stvari ne škodi. Za nemško Verhandlung imamo pristno slovensko le en pojem »obravnavava«. Trudil sem se mnogo, iskati juridične izraze med ljudstvom po vseh predelih slovenskih tál, a nisem mogel zaslediti družega izraza za verhandeln nego obravnavati: »dolgo sta obravnavala, predno sta se pogodila«, slišal sem na Dolenjskem in enako drugod. Obravnavati je tudi konkreten pojem iz poljedelstva in kar je zanimivo, odgovarja pojmu »činiti«. »Razpravljati« po-

meni po duhu slovenščine = auseinandersetzen. Da pa pojem ugaja, kaže dejstvo, da se je pojem razprave za Verhandlung udomačil nakrat ne le med učenimi juristi, ampak splošno tudi med ljudstvom. Razprava nam danes služi za »Abhandlung« in »Verhandlung«. Točno pa pomeni obravnava = Verhandlung, razprava = Auseinandersetzung, Abhandlung. S sedaj pokojnim Trnovcem sva si bila svoj čas za lastno rabo ugotovila za Verhandlung = obravnava, za Abhandlung = razprava.¹⁾

(Konec prihodnjič.)

Iz pravosodne prakse.

A. Civilno pravo.

a) I. Razdružitev zakona radi zadržka po § 58. o. d. z. Vprašanje o krivdi žene, ki ni povedala svojemu možu pred poroko o spolnem občevanju z drugim moškim. II. Določba § 158. o. d. z. velja le za otroke, ki so rojeni v veljavnem zakonu.

Ad I.

Deželno sodišče v Ljubljani je s sodbo od 27. septembra 1911 opr. št. Cg I 161/11 izreklo, da je zakon, sklenjen med tožnikom A in toženko B po rimsko-katoliškem obredu, neveljaven in da krivda neveljavnosti ne zadene nobene stranko; pravdni stroški se pa pobotajo.

Razlogi, iz katerih je dejanski stan jasno razviden, so ti-le:

Stranki soglašate v tem, da sta spolno občevali prvokrat dan po poroki t. j. 19. julija 1910. To sledi tudi jasno iz soglasne izpovedi prič, da je tožnik naznanil okoli 14 dni pred poroko toženki vsebino prejetega anonimnega pisma, da mu je ona potem zatrjevala, da dosedaj ni imela še z nobenim moškim opraviti, ter da je tožnik temu zatrjevanju očitvidno verjel; dalje iz dotrjene okolnosti, da je tožnik zanikal dne 3. februarja 1911 zdravnikovo vprašanje, ali toženka morda ne rodi, rekoč,

¹⁾ Tako tudi „Slov. Pravnik“, dokler se ni z novimi civ. pr. zakoni in tiskovinami uvedla razprava za Verhandlung. Urednik.

da je prezgodaj, in se je rotil, ko je takoj potem slišal, da je njegova žena že porodila, češ, da to ne gre po pravici, da otrok ni njegov; dalje iz dokazane okolnosti, da je tožnik dejal domačemu župniku ob krstu otroka 5. februarja 1911, da otrok ni njegov; potem iz okolnosti, da je prišel tožnik dne 4. februarja 1911 na dom priče *C* rekoč, da naj se otrok h krstu spravi, da to ni njegova stvar, da otrok ni njegov; slednjič iz dejstva, potrjenega po priči *D*, da se je tožnik večkrat kregal po rojstvu otrokovem s toženko in jo celo pretepaval, česar bi gotovo ne storil, ako bi smatral otroka za svojega.

Po izvedencih pa je dokazano, da je otrok popolnoma iznošen in bil zaploden najmanj dva in pol meseca pred 19. julijem 1910, torej je bila toženka že pred poroko noseča od drugega (§ 58. o. d. z.).

Da je bilo to tožniku ob času poroke neznan in da je ostalo neznan do otrokovega rojstva oziroma izreka zdravnika *E* dne 5. februarja 1911, dokazujejo jasno in brezdvomno uvida omenjene okolnosti ter je tu le naglašati, da omenjeno anonimno pismo nikjer ne izraža niti suma, da je obtoženka v blagoslovljenem stanu; tožnik torej niti povoda ni imel, stvar dalje ali sploh zasledovati. Tega pa ne more spremeniti po *F* izpričano dejstvo, da je tožnik dne 5. februarja 1911 dejal: »Sumil sem, a za gotovo nisem vedel«, deloma, ker se ne ve, kdaj da je baje sumiti začel, deloma ker zahteva zakon (§ 58. 96. o. d. z.) znanje nosečnosti in ne samo sum.

Soglasno navedbo strank, da ste zadnjikrat 2. februarja 1911 spolno občevala, da torej potem, ko je tožnik zvedel o zadržku § 58. o. d. z., zakóna ni nadaljeval (§ 96. *ibid.*), potrjuje po pričah dokazano dejstvo, da je bil tožnik po rojstvu otroka žalosten, da je toženka sama ležala v podstrešni sobi in da ji je tam stregla neka ženska, da se je tožnik potem s toženko večkrat prepiral in jo celo pretepaval ter da je toženka kmalu potem šla k svoji materi, pri kateri še danes biva.

Kolikor meri torej tožbeni zahtevek na to, da se naj izreče zakon za neveljavnega je upravičen; neutemeljen pa je nadaljni zahtevek za izrek, da je toženka kriva neveljavnosti.

Po priči *C* je namreč dokazano, da je imela toženka še 14 dni pred poroko perilo, torej znake, ki kažejo po splošni do-

mnevi na nenosečnost. Tudi je izključeno, da bi bila toženka — če bi bila le domnevala, da se nahaja v blagoslovljenem stanu — tožniku, ko jo je radi vsebine anonimnega pisma stavil na odgovor, z vso odločnostjo zatrjevala, da ni imela opraviti še z nobenim moškim, ker je smela, dá, celo morala s tem računati, da bi tožnik lahko dognal eventuelno po izvedencih njeno nosečnost. Tega ne izpremeni nič po tožnikovi materi dokazana okolnost, da ji je toženka po porodu na vprašanje, kdo da je otrokov oče, dejala: »Tam doli eden,« ker s tem ni rečeno, da je toženka o svoji nosečnosti že pred poroko vedela.

Sodišče je zato prišlo do prepričanja, da toženka pred poroko ni domnevala, da je v blagoslovljenem stanu, in tako je ne zadene subjektivna krivda pri neveljavnosti zakona.

Pri izreku o pravnih stroških se je uvaževalo, da je tožnik le deloma zmagal ter da je sporno vprašanje — o krivdi toženke pri neveljavnosti zakona povzročilo obširnejšo razpravo, in s tem več stroškov (§ 43. c. pr. r.).

Višje dež. sodišče v Gradcu je s sodbo od 17. novembra 1911 opr. št. Cg I 161/11 zavrnilo priziv tako tožnikov kakor zagovornika zakonske vezi, pa tudi toženkin rekurz zaradi stroškov, zaeno je izreklo, da se stroški prizivnega postopanja medsebojno pobotajo.

Razlogi.

Priziv zagovornika zakonske vezi ne drži. Izpodbijano sodbo bi bilo moči razveljaviti le, če bi bilo postopanje na prvi stopnji bistveno pomanjkljivo v zmislu § 496. c. pr. r. Takih pomanjkljivosti ni.

Imenovanje izvedencev se je izvršilo po določbah § 351 c. pr. r. brez ugovora strank. Zagovornik zakonske vezi tudi ni uveljavljal utemeljenih pomislekov proti njih sposobnosti. Iz odanega izvedenškega mnenja ni moči dobiti razloga za to, da bi se zaslišali novi izvedenci in po njih preizkušalo prvotno izvedenško mnenje. (§ 362. c. pr. r.).

Ni se trdilo, da bi se bil tožnik s toženko že pred poroko spolno združil, in po podatkih dokazovanja ni dvomiti, da se je izvršilo spolno združenje toženke z zdruhim moškim pred poroko,

s kom, ne pride dalje v poštev. Zato je prvo sodišče tudi pravilno odklonilo dokaz po zaslišanju priče X, ker je ta dokaz nerodaven.

Tudi ni upravičen očitek, da stvar ni pravilno razsojena.

Po krivici pobija zagovornik zakonske vezi dopustnost protidokazovanja iz zrelosti otroka. Občni drž. zakonik takega dokazovanja ne brani in § 157. o. d. z. naravnost kaže na izvedence. Tožnik se je — kakor je ugotovljeno — z otrokovo materjo združil v dobi, od katere ni preteklo manj kot šest mesecev do otrokovega poroda, od 19. julija 1910 do 3. februarja 1911. Pravna domneva iz § 163. o. d. z. torej obstoji.

Toda proti tej pravni domnevi je dognan protidokaz iz otrokove zrelosti. Mnenje izvedencev se ni moglo uspešno izpodbiti. Izključeno je, da bi bil otrok zaploden dne 19. julija 1910, to se je moralo marveč zgoditi najmanj dva in pol meseca poprej. Podlaga za mnenje izvedencev sta ogled in izvid od 5. in 16. februarja 1911. Da bi izvid ne bil zanesljiv, se od nobene strani ni trdilo. Tudi pravdo sodišče je pripoznalo, da je logičen in je potem ugotovilo, da je bila toženka že pred zakonom noseča.

Ugovor proti zakonskemu rojstvu otroka je bil podan pravočasno z vloženo tožbo, razsoja o rodbinskem stanju otrokovem pa nima prejudicijalnega pomena za zahtevek zakonskega moža iz § 58. o. d. z. (prim. §§ 138. in 158. o. d. z.). Dejanski stan se je torej popolnoma pravilno presodil in je bilo uporabiti določbe § 58. o. d. z.

Toženka ni zanosila od svojega moža, temveč od drugega in je nosečnost obstala že ob poroki. Tožnik je trdil, da se je prvokrat s toženko spolno združil dne 19. julija 1910; toženka je temu pritrdila in zagovornik zakonske vezi ni mogel kaj drugega trditi.

V tej pravdi ne gre tožniku nalagati dokaz, da se pred poroko ni mogel spolno združiti s toženko. To bi morala storiti toženka ali pa zagovornik zakonske vezi. Zakon zahteva le, da zazna mož svojo ženo po poroki nosečo od drugega (§ 58. o. d. z.) in da možu kot ženinu, ko je sklenil zakon, ta nosečnost njegove žene od drugega ni bila znana.

Po Jožefinskem zakonu (I. del. III. poglavje § 30.) je moral mož dokazati, da poprej ni vedel za nosečnost svoje žene. Občni

drž. zakonik pa ne pozna take določbe, in mora torej tisti dokazati, da je mož vedel za nosečnost pred poroko, kdor to trdi. (Dolinar, Eherecht, zv. I. str. 157. Tega dokaza ni.

Od tožnika sprejeto anonimno pismo obsega sicer tak sum, a to ne zadošča, ker domnevati ni isto, kot zagotovo vedeti. Po otrokovem rojstvu je bil tožnik žalosten in je odločno ugovarjal proti zakonitosti rojstva. Po njegovem obnašanju nasproti toženki se sme logično misliti, da ob poroki ni vedel, da je njegova nevesta od drugega noseča.

Ker se ni trdilo, da bi bil tožnik zamudil rok za ugovor v zmislu § 96. o. d. z., bilo je priziv zagovornika zakonske vezi zavrnil. — —

Pa tudi tožnikov priziv ni utemeljen.

Zakon (§ 11. naredbe just. min. od 9. decembra 1897 št. 283 drž. zak.) ne pojasni, kaj je razumeti s pojmom »krivda«. Torej se je ozirati na načela materialnega prava (§§ 1294 in sl. o. d. z.).

Stanje nosečnosti žene pri poroki še ne ustanovi njene krivde pri neveljavnosti zakona, ker govori občni drž. zakonik tudi o slučaju, ko krivda pri neveljavnosti ne zadene nobenega dela.

Vsaka krivda se snuje iz napačne volje krivca, ki se postavi včasih nalašč v nasprotje s pravom, včasih pa ne napne svojih duševnih sil toliko, kolikor bi jih moral ob danih razmerah. V prvem slučaju je podan hudobni naklep, v drugem slučaju nemarnost.

Pred poroko toženka ni bila zavezana k resnici napram tožniku vsled nobene pogodbe, ki bi jo morala držati. Zahtevati je naravnost nameravano protipravno dejanje ali opustitev, vsled česar se bi kršila pravica zakonskega moža. (§§ 1294. in 1295 o. d. z.).

Od moža domneva zakon, da hoče zadostiti namenu zakona in takoj po poroki zaploditi otroka, da torej zahteva od svoje žene bistveno zmožnost, da od njega po poroki zanosi otroka. Hudo kršenje te moževe pravice nastane, če je žena ob poroki že od drugega noseča. Določba § 58. o. d. z. prizna možu pravico, da more tak zakon razveljaviti. Mož ima torej pravico zahtevati od žene, da ob poroki od drugega še ni noseča. Na drugi strani je dolžnost žene, da mora svoje stanje možu odkriti, da

ji je torej prepovedano, zatajiti nosečnost od drugega. O tajbi pa je moči govoriti le, če je ugotovljeno, da je bila nosečnost ženi znana.

Če je žena stopila v zakon v zavesti, da je noseča, ne da bi se možu razodela, potem je kriva, sicer ne. Če je torej žena nosečnost nalašč zamolčala, potem je namenoma in protipravno nekaj opustila, kar bi bila morala storiti, in je torej s tem kršila zakon.

Prvo sodišče je utemeljeno obrazložilo, da žena ni vedela o svoji nosečnosti in je s tem pravilno in v prilog toženke rešilo vprašanje o krivdi. Ako je prvo sodišče ugotovilo, da toženka pred poroko ni imela vzroka misliti ali domnevati, da je noseča, s tem ni ugotovilo nobene istine, temveč je samo logično sklepalo iz dejanskih okolščin.

Toženka je prvokrat rodila. Izkušnja jo torej ni mogla navajati, da bi bila pravočasno spoznala svojo nosečnost. Zlasti je lahko mislila, da ni noseča, če je imela 14 dni pred poroko še perilo.

To mnenje priziv sicer pobija, a brez uspeha.

Toženkina mati spričuje, da ji niti v sanjah ni prišlo na misel, da je njena hči noseča, ker je videla kake 14 dni pred poroko, da ima perilo. Prvo sodišče je ugotovilo, da je imela toženka perilo res kake 14 dni pred poroko. Proti taki razlagi izpovedbe toženkine matere pa se pri ustni sporni razpravi z nobene strani ni ugovarjalo, in zlasti tožnik ni zahteval razjasnitve ali dopolnitve take izpovedi. Ako torej priziv pravi, da je toženkina mati videla staro, umazano perilo in mislila, da je toženka vsled perila krvavela, je ta trditev nedopustna novota, (§ 482 c. pr. r.) in ni nobenega povoda, da bi se dokazovanje ponovilo.

Ako si je bila toženka v svesti, da je noseča, potem bi morala siliti na hitro poroko. Ona pa je zahtevala, naj se poroka odloži in s tem dala razumeti, da ni vedela za svojo nosečnost. Pri nadaljnem odlašanju poroke pa bi se moral telesni plod čimdalje bolj razvijati in s tem toženki onemogočiti zatajdbo nosečnosti. S tem bi bila pa naravnost obrezuspešena poroka, ki jo je toženka po tožnikovi trditvi zelo zaželela.

Iz zadržanja toženke po otrokovem rojstvu pa ni mogoče sklepati, da je ona vedela za nosečnost pred poroko; tudi ne iz

njenega predloga, naj se zakon razveljavi, ker je takoj zahtevala izrek, da ne zadene nobenega dela krivda pri neveljavnosti.

Ni torej nobenega dokaza za to, da bi bila morala toženka spoznati svojo nosečnost pred poroko vsled fizioloških izprememb, patoloških prikazni ali življenskih pojavov otroškega telesa v maternici. Ko sta se tožnik in toženka dne 2. februarja 1911, torej en dan pred porodom, zadnjikrat združila, tožnik še ni mogel spoznati, da je žena noseča, torej je utemeljena domneva, da je bila toženki dne 18. julija 1910 pred poroko še manj znana izprememba v njenem telesu.

Ni pa nobena protipravna opustitev, ako nevesta svojemu ženinu zataji, da se je poprej z drugim spolno združila. Toženka ni bila zavezana tega tožniku povedati, ker spolno občevanje samo na sebi tožniku še ne da pravice ugovora. (§ 59 o. d. z.).

Tožniku ni bilo treba preiskovati, ko je dobil anonimno pismo, kaj je na tem, ali pa še celo doognati telesno stanje toženke. Pa tudi od toženke se ne more kljub poprejšnjemu spolnemu združevanju z drugim zahtevati, da bi se morala pred poroko prepričati po izvedeniški preiskavi o nosečnosti.

Zaročenca morata previdno in modro postopati in počakati, ali se pričakovani in dogovorjeni pogoji (nosečnosti neveste) izpolnijo ali ne.

Torej je vprašanje o krivdi pravilno rešeno.

Vrhovno sodišče na Dunaju je s sodbo od 20. febr. 1912 opr. št. Cg I 161/11/22 revizijo zagovornika zakonske vezi zavrnilo, — ugodilo pa tožnikovi reviziji tako, da se izreče neveljavnost zakona iz edine toženkine krivde. Naložilo je toženki pravdne stroške vseh treh stopinj, naraslih tožniku in zagovorniku zakonske vezi.

Razlogi.

Revizija zagovornika zakonske vezi ni upravičena iz revijskih razlogov § 503 št. 2, 3 in 4 c. pr. r. in tudi postopanje v zmislu §§ 14 in 18 dvornega dekreta od 23. avgusta 1819 zb. pr. z. 1595 ni podalo, da bi ta pravdna zadeva bila potrebna revizije.

Zaslišanje izvedenca porodniške stroke o stanju toženkinega, dne 5. februarja 1911 rojenega otroka ni potrebno, ker sta

izvid in mnenje obeh zdravnikov, zaslišanih kot izvedencev, jasno, določno ter v zmislu § 362 c. pr. r. zadostno utemeljena. Za odgovor na vprašanje, ali je otrok zadosti iznošen, ni treba posebnega strokovnega znanja, marveč ga reši vsak zdravnik. Popolnoma odveč bi bilo zaslišanje priče X. o tem, je-li res občeval spolno s toženko v kritičnem času. Kakor hitro je na podstavi izvršnega dokaza smatrati za dokazano, da dne 5. februarja 1911 rojeni otrok ni sad predzakonskega občevanja toženke in tožnika, — dvomiti glede tozadevnih podatkov dokazovanja ni povoda, — potem je za pravdo o neveljavnosti zakona brez pomena poizvedovanje kdo drugi bi pač utegnil biti otrokov oče.

Navedba zagovornika zakonske vezi s stališča § 503 c. pr. r., da je bila tožniku kmalu po poroki znana nosečnost toženke, se more smatrati zgolj za izpodbijanje dejanskih ugotovitev prizivnega sodišča. Iz pravnih spisov pa je razvidno, da so te ugotovitve popolnoma pravilne. Mogoče so tožniku res nastali, še predno je žena povila, dvomi o tem, ali ni v drugem stanju, — kakor bi se to dalo sklepati iz izpovedi priče župnika češ, da je tožnik rekel »da sumi, a ne ve zagotovo.«

Mogoče pa je dejstvo, da ga toženka o nosečnosti ni obvestila, spet vzbudilo v njem nadaljno sumnjo in mogoče, da se je pri tem spomnil anonimnega svarila, ki mu je došlo pred poroko. Iz tega pa vendar ne sledi, da bi bil moral tožnik zagotovo doznati, da je toženka že v stanju nosečnosti stopila ž njim v zakon. Šele prezgodnji porod njegove žene v zvezi z zagotovitvijo zdravnika, ki je pomagal pri porodu, da je otrok iznošen, je mogel privedi tožnika do sigurne vednosti o tem, da je bila njegova žena že pred poroko noseča.

Pravno zgrešeno je, če se hoče zavleči določba § 158 o. d. z. v pravdo o neveljavnosti zakona.

Zakonski zadržek § 58 o. d. z. temelji na razlogih družabnega reda in ni v zakoniku niti časovno omejen, niti ni mogel imeti zakonodavec namena, da bi veljal za poznejšjo, višjo dobo nosečnosti neveste. Nasprotno: v takih slučajih, kjer gre največkrat za premotenje ženina, ne bo stanje neveste navadno tako, da bi ga ženin lahko spoznal, in uničen bi bil smoter tega zakonskega zadržka, če bi se moglo v tem slučaju

ženina prisiliti, da mora ostati v zakonski zvezi, o kateri je prišel do prepričanja, da na strani žene nima npravne podlage. Določba § 158 o. d. z. zahteva veljaven zakon. Takega veljavnega zakona pa v slučaju § 58 o. d. z. ni in zato ni moči govoriti o koliziji obeh zakonitih določb.

Revizija zagovornika zakonske vezi je morala torej ostati brez uspeha.

Isto ne velja za tožnikovo revizijo. Prizivno sodišče prav pravi, če hoče po načelih materialnega prava spoznati, kaj namerava reči določba § 96 o. d. z., ki prizna samo nekrivemu pravico zahtevati, naj se spozna zakon za neveljavnega. Ni nobene opore za to, da bi se istovetil pojem »zakriviti« s pojmom »nalašč zakriviti.« Nasprotno: treba vpoštevati tudi nemarnost in malomarnost v neprilog tistemu, ki se je je poslužil pri sklepanju zakona. Domnevati se mora, da se posluži vsak razumen človek take pazljivosti in marljivosti, ki odgovarja navadni sposobnosti (§ 1297 o. d. z.) Seveda utegne biti obnašanje v posameznih slučajih zelo različno in ni moči postaviti splošnih pravil.

Zadošča pa naj opozoriti na to, da se je tudi tožnik oziral na zahteve previdnosti in razumnosti, ko je na anonimno pismo, s katerim se je sumničil dober glas in neomadeževanost njegove neveste, stavil na odgovor nele svojega zaupnika, temveč tudi nevesto samo in njeno mater in opusiil nadaljne poizvedbe šele, ko so mu ti slovesno zatrdili neresničnost teh sumničenj. Saj mu je v takih slučajih navadna nežnočutnost prepovedala nadaljno preiskovanje. Le mimogrede bodi omenjeno, da tudi anonimno pismo ni povedalo gotovih dejstev.

Nasprotno pa je imela nevesta pred poroko več možnosti misliti, da nosečnost ni izključena. Ona je vedela, da je kratko poprej spolno občevala z drugim. Morala se je torej zavedati možnosti, da bodo iz tega spolnega občevanja nastale posledice. Sicer je res utegnila dvomiti o tem, ko je dobila perilo okoli 14 dni pred poroko. Ampak popolnega nasprotnega dokaza pa vsled tega le ni dobila. Glasom strokovnjakom znane izkušnje ni treba, da bi pred prvim porodom perilo v začetku nosečnosti moralo izostati. Toženka do tega nasprotnega dokaza tudi ni mogla priti, ker niti ni trdila, da se je v poznejši dobi njene

nosečnosti perilo redno ponavljalo, temveč je trdila le, da je imela kakih 14 dni pred poroko perilo, dočim je moral biti otrok glasom zdravniškega mnenja zaploden vsaj dva meseca poprej. Brez ozira na vse to pa se tudi ni pojasnilo in se tudi sedaj ne more drugače pojasniti, kakor po nedopustnem zaslišanju toženke, ali ni mogoče vendar doznala drugih znakov, iz katerih bi mogla sklepati na nosečnost. Pa naj bo to že kakor hoče: po § 1297 o. d. z. bi bila morala toženka vprašati pri strokovnjaku za svet, da bi mogla biti glede svojega telesnega stanja zanesljivo na čistem. Če je to opustila, potem je stopila v zakon na nevarnost, da utegne biti v drugem stanu in da utegne mož zakon izpodbijati iz razloga neveljavnosti po § 58 o. d. z. Sicer se toženki ne more dokazati, da je nalašč in preišljeno hotela svojega moža v tem zmislu ogoljufati, toda ob potrebni pazljivosti bi si bila lahko mislila, da zmota ni izključena. Če je torej stopila v zakon in malomarno možu zamolčala možnost, da utegne biti vsled poprejšnjega spolnega občevanja z drugim noseča, ni moči smatrati, da ni brez krivde v zmislu § 96 o. d. z.

Brez pomena je, če se dokaže to, kar je ona pravila priči K, (da bo bala kmalu doma), čeprav bi se to dalo razlagati kot priznanje slabe vesti. Ker pa ni govorila pod dolžnostjo resnice in tudi ne tako jasno, da bi se moglo nanašati na njeno razmerje, je ta dokaz odveč, tembolj, ko ni moči sklepati na njeno nekrivdo, kakor se razvidi iz dokazanega dejanskega stanu.

Vsled tega mora toženka tožniku v zmislu § 41 in 40 c. pr. r. povrniti vse pravdne stroške in v zmislu § 1 zakona od 2. februarja 1909 št. 24 drž. zak. stroške zagovornika zakonske vezi.

(Ad II prihodnjič.)

Dr. A. Švigelj.

b) Z nezarubnimi mezdnimi terjatvami je pobot dopusten.

Vtoževani mezdni terjatvi svojega bivšega solicatorja je toženi odvetnik ugovarjal v pobot protiterjatev na posojilu in doneskih za bolniško blagajno.

Pravdno sodišče (okr. sodišče v Črnomlju C 123/12) je izreklo, da je vtoževana terjatev ugasnila vsled pobota. Glede te izvaja v razlogih zgol to-le: obe protiterjatvi sta zapadle že

v plačilo, sta resnični in taki, da se lahko pobotate, vsled česar sta se te dve terjatvi pobotali z vloženo terjatvijo.

Prizivno sodišče je ugodilo deloma prizivu ter izpremenilo prvo sodbo, pustivši jo v ostalem nedotaknjeno, tako, da ne obstoji od toženca uveljavljeni pobot protiterjatve in to iz teh razlogov: V zmislu § 2. zakona z dne 29. aprila 1873 drž. zak. št. 68, čl. I in IV zakona z dne 26. maja 1888 drž. zak. št. 75 in zakona z dne 17. maja 1912, drž. zak. št. 104 je uveljavljani pobot nedopusten. Toženec je bil kot solicator trajno nameščen v zasebni službi, v kateri je bil nad eno leto in ki se mu je odpovedala trimesečno. Imel je mesečne plače 160 K ali 1920 K na leto, torej manje kakor 2000 K in mu mora ostati ta plača, ki tvori eksistenčni minimum, na vsak način prosta in se mu mora izplačati. Navedeni zakoni govore sicer le vobče o zavarovanju in izvršilu na službene prejemke, vendar določa čl. IV. zakona z dne 26. maja 1888 drž. zak. št. 75 še posebej, da se uporaba teh določil po dogovoru, ki ga skleneta izvršitelj in izvršenec, ne more ne izključiti ne omejiti in da je brez pravne moči vsako temu določilu nasprotujoče razpolaganje z odstopom, nakazom, zastavitvijo ali katerim drugim pravnim opravilom. Če torej po teh določilih njihove uporabe ni moči izključiti niti s pravnim opravilom, je to možno tem manj potom pobota proti volji udeležene stranke. Zmisel čl. IV. navedenega zakona pa more biti le ta, da ni moči tudi z izvršbi predidocim pravnim opravilom poseči na zaslužek, kolikor je ta prost izvršila. Pobot toženčevega zaslužka s tožnikovo protiterjatvijo je torej zakonito nedopusten. Prizivni razlog nepravilne pravne presoje je upravičen in bilo je ugoditi prizivu.

Vrhovno sodišče je ugodilo s sodbo z dne 9. decembra 1914, Rv VI 589/14 reviziji in je uveljavilo sodbo prvega sodišča.

Razlogi.

Na revizijski razlog nepravilne pravne presoje oprta revizija je utemeljena. Pravno naziranje prizivnega sodišča, da so protiterjatve, ki jih je toženec ugovarjal v pobot, izključene od pobotanja, nima v zakonu nobene opore. Prizivno sodišče izvaja iz zakonov, ki jih navaja v svoji sodbi, da pobot z vloženo mezdno terjatvijo ni dopusten, ako je ta nezarubna in se ž njo

ne more razpolagati tako, kakor je to navedeno v čl. IV. To naziranje, ki je pač izrecno uzakonjeno v § 394. nemškega drž. zakonika, je po avstrijskem pravu nevzdržljivo. Prav pobotnost resničnih, istovrstnih in v plačilo dospelih protiterjatev, ki ne spadajo v okvir prepovedi takozvanega »trucksistema«, tvori neobhodno potrebno protiutež, ki jo je imel v mislih zakonodavec napram utesnitvam označenega čl. IV. To izhaja jasno iz materijalij k § 5. zakona z dne 29. aprila 1873 drž. zak. št. 68, ki soglaša z določili navedenega čl. IV. in § 293. izv. r. (Glej Kaserer Mat. IV, str. 73, 79). Po teh materijalijah je bil odklonjen predlog, da se rubež v izterjanje odškodninskih zahtevkov, ki so se delodajalcu priznali s kazensko sodbo, dopusti neomejeno, le zato, ker ima delodajalec itak pravico pobotanja in mu zato ni potreba posebnega zavarovanja omenjenih zahtevkov. Po vsem tem je torej uveljavljani pobot dopusten, radi česar je bilo uveljaviti temu naziranju ustrezajočo sodbo prvega sodišča.

Dr. J. P—c.

B. Kazensko pravo.

a) Prestopek po § 7. cesarske naredbe od 1. avgusta 1914 št. 194 drž. zak. se učini le namenoma, ne tudi malomarno.

Okr. sodišče je spoznalo posestnika *A* krivim prestopka po § 7 ces. naredbe od 1. avgusta 1914, št. 194 drž. zak. in ga obsodilo z uporabo § 266 in 261 k. r. v denarno globo 100 K, za slučaj neizterljivosti za 5 dni v zapor. Obtožencu se je očitalo, da je zahteval dne 27. avgusta 1914 v kraju *J.* za krompir pretirane cene in da je izkoriščal s tem izredne razmere, povzročene vsled vojnega stanja. V razlogih sodbe je ugotovljeno, da je *B* kupil takrat v navedenem kraju od obtoženčevih domačinov $\frac{1}{4}$ hl krompirja za 1 K 90 h, ozir za 2 K in da je prodala obtoženčeva hči v njegovem imenu takrat $\frac{1}{4}$ hl krompirja za 1 K 90 h in 10 l za 90 h, dasiravno so prodajali ljudje v onem času v bližnjih krajih *Z* in *Ž* krompir hektoliter po 4 in 6 K. *Z* ozirom na to je označiti cene, katere so zahtevali obtoženec in njegovi domači, za pretirane. Zaeno je označen v sodbi kot nemerodaven obtoženčev zagovor, češ da je naročil svoji hčeri, naj zahteva iste cene, kakor drugi prodajalci, kajti kot

lastnik krompirja in kot oni, ki je naročil prodajati, je le on odgovoren za posledice, in njegova stvar bi bila, da naroči hčeri določne cene.

Pripomni se, da se nanašajo gori navedene cene v krajih Z in Ž glasom spisov na čas okoli 20. avgusta 1914. Obtoženčeva hči je navedla kot priča, da ji je oče naročil prodajati krompir po ceni prejšnjega dne, da je zvedela ceno od soseda, ki je prodajal krompir po 90 h za 10 l, da je neki posestnik prodal po lastni navedbi $\frac{1}{4}$ hl krompirja za 2 K in da so kupci, kakor so sami pravili, kupovali prejšnji dan $\frac{1}{4}$ hl po 1 K 90 h.

Deželno prizivno sodišče je zavrglo obtoženčev priziv in sicer glede krivde, češ da je neutemeljen z ozirom na prvosodne razloge.

Vrhovno kasacijsko sodišče je izreklo z odločbo od 24. novembra 1914 opr. št. Kr II 406/13 na ničnostno pritožbo generalne prokuratorne v obrambo zakona, da kršita obe sodbi § 7. ces. naredbe od 1. avgusta 1914 št. 194 drž. zak.

Razlogi.

Po določbi § 7. navedene cesarske naredbe se kaznuje zahtevanje očitvidno pretiranih cen za neutrpane potrebščine z izkoriščanjem izrednih razmer, povzročenih vsled vojnega stanja. Storilec mora torej izkoriščati po vojni nastale nenavadne razmere v tem namenu, da zahteva za neutrpane potrebščine očitvidno pretirane cene. Iz tega sledi, da ni možno učiniti prestopka po § 7. navedene naredbe malomarno, ampak le namenoma. Obtoženca A bi se smelo krivim spoznati le pod pogojem, da je v istini naročil hčeri prodajati krompir za ceno, kakor so jo zahtevali drugi prodajalci ozir. za ceno prejšnjega dne le takrat, če je vedel, da zahtevajo drugi prodajalci ali večina njih pretirane cene, oziroma da so bile cene prejšnji dan očitvidno pretirane. Tega pa ni posneti iz razlogov, ki vrh tega prav nič ne omenijo, ali je smatrati, da je dokazan zagovor obtoženčev glede določene cene, oziroma da je dognana navedba njegove hčere, končno, katere tržne cene je imel krompir dne 27. avgusta 1914 v kraju J.

R—i.

b) Delegacijski predlog, ki je po svoji vsebini odklonilni predlog v zmislu § 73 k. pr. r., ne opravičuje preložitve že določene glavne razprave.

Po pravomočni obtožbi je določilo deželno porotno sodišče v Trstu glavno razpravo zoper obtoženko A radi hudodelstva goljufije (§§ 197, 200, 201 b, 203 k. z.) na 5. marca 1913, a jo je preložilo na 26. marca 1913, ker je zagovornik zbolel. Dne 25. marca 1913 pa je vložil obtoženkin zagovornik delegacijski predlog v zmislu § 62 k. pr. r.

Svetovalstvena zbornica deželnega sodišča v Trstu je preložila določeno razpravo s sklepom od 26. marca 1913 opr. št. Vr XVI 1535/12/114 v zmislu § 226 k. pr. r, da predloži delegacijski predlog sodnemu dvoru II stopnje v pristojno rešitev, ter je izjavilo, da v predlogu navedeni razlogi niso utemeljeni.

Višje dež sodišče v Trstu je odreklo delegacijo s sklepom 27. marca 1913, ker ni pogojev po § 62 k. pr. r.

Nato je bila določena glavna razprava na 8. aprila 1913, toda zagovornik je zopet vložil delegacijski predlog v zmislu § 63 k. pr. r., nakar je svetovalstvena zbornica zopet preložila razpravo s sklepom od 7. aprila 1913 opr. št. Vr XVI 1535/15/120 in predložila spise kasacijskemu dvoru v rešitev tega predloga. Tudi v tem slučaju je izjavilo deželno sodišče, da ne more podpirati predloga in je celo sprožilo, da naj se zagovornik kaznuje zaradi nereda, ker očitvidno skuša stvar zavlačevati.

Kasacijsko sodišče je zavrnilo delegacijski predlog s sklepom od 21. aprila (Nd VIII 13/13), ker ni bilo tehtnih razlogov za delegiranje. Kazensko postopanje je bilo potem končano s sodbo 17. oktobra 1913.

Na ničnostno pritožbo generalne prokurature v obrambo zakona je potem kasacijsko sodišče izreklo z odločbo od 20. oktobra 1914 opr. št. Kr. VIII 135/14, da kršita zakon navedena sklepa deželnega sodišča v Trstu od 26. marca in 7. aprila 1913, s katerim je bila proti obtoženki A določena glavna razprava preložena zgolj za to, da so se predložili delegacijski predlogi obtoženke višjim sodiščem v pristojno rešitev.

Razlogi.

Iz vsebine navedenih delegacijskih predlogov je posneti, da je obtoženka imela le namen, odkloniti celo sodišče radi namišljene pristranosti. Uporabiti je bilo torej v tem slučaju zmiseloma zakonito določbo § 73 k. pr. r., po katerem se morajo vložiti ali na zapisnik dati odklonilni predlogi, če zadevajo ves sodni dvor, najpozneje tekom 3 dni po vabilu h glavni razpravi, kar se tukaj ni zgodilo.

Navedena določba naj očitvidno brani, da se preprečijo glavne razprave, in domneva, da je odločba glede odklonitve možna v času od vloženega predloga do razpravnega dneva. Če pa je zakon določil rok za strankino pravico v slučajih odklonitve in s tem dosegel, da je omogočena razprava navzlic takemu predlogu, je gotovo jasno, da stranka ne zadobi pravice do preložitve razprave že s tem, če predlaga odklonitev.

Tudi se ne sme prezreti smotra, ki ga ima določitev roka za odklonilni predlog, smotra, ki je opravičen v načelu veljavnega kazenskega pravnega reda o pospešitvi kazenskega postopanja v tem oziru, da se postopanje ne sme zavirati po zakasnelih vlogah. V zmislu tega načela določa zakon, da je odločiti o morebitni preložitvi glavne razprave le temeljem občnih določb §§ 226, 273 do 276 k. pr. r.

V §§ 226 in 299 so zahtevani »tehtni« razlogi. Preložitve pričete glavne razprave je dopustna le iz posebno važnih ozirov kakor je razvidno iz v §§ 273 do 276 navedenih slučajev. Ker smatra torej zakon pospešitev kazenskega postopanja za važno, je upoštevati tudi to okolnost pri presoji odklonilnih razlogov. Sodišče bi moralo oceniti samostojno nele v predlogu navedena dejstva, ampak tudi presoditi vpliv morebitne preložitve na trajanje kazenskega postopanja. To bi bilo tembolj potrebno, če opravičujejo okolnosti — kakor v tem slučaju — domnevo, da je bil vložen delegacijski predlog le v namenu zavlačevanja.

Če pa delegacijski, prav odklonilni predlogi, katere je vložila obtoženka, ne ustrezajo določbam § 73 k. pr. r. in če se sme domnevati namen zavlačevanja, potem se navedeni sklepi deželnega sooišča v Trstu ne skladajo z zakonom, ker se je ž njimi odredila preložitev že določene glavne razprave zgolj zato, da so se predložili predlogi za delegiranje, oziroma za odklonitev višjemu sodišču v pristojno rešitev.

S temi sklepi odrejena preložitev glavne razprave ne greši le proti predpisu § 73 k. pr. r., ki je za ta slučaj vporaben, ampak tudi proti načelu, ki je podlaga kazenskopravnemu redu za pospešitev kazenskega postopanja. R—i.

c) K pojmovanju § 7. cesarske naredbe od 1. avgusta 1914 št. 194 drž. zak.

(Odločba kasacijskega sodišča od 16. marca 1915 opr. št. Kr I 126/15/4.)

Trgovec z mešanim blagom je zahteval od začetka decembra 1914 za dvojno vrsto moke, katero je prodajal, višje cene kakor so bile opravičene z ozirom na njegove nabavne cene in glede na običajni dobiček. Glasom poročila tržnega urada je prodajal dvovrstno pšenično moko: št. 0 »einfachgriffig« in št. 0 »doppelgriffig«. Prvo vrsto, katere je imel ob času ovadbe približno še 30 kg, je kupil sredi novembra 1914 v mlinu kilogram po 65·2 h; veljala ga je vštevši njegove izdatke po 67·7 h za kilogram, tako da je bila opravičena prodajna cena po 72 h v njegovi trgovini na drobno. Povišal pa je svojo prodajno ceno na 76 h in pozneje na 80 h. Enako je zvišal prodajno ceno za drugo vrsto moke, katere je imel tudi iz prejšnje nabave in ki ga je veljala vštevši njegove stroške le 73·8 h, na 80 h in pozneje celo na 84 h.

Okrajno sodišče je spoznalo obtoženca krivim prestopka po § 7 ces. naredbe od 1. avgusta 1914 št. 194 drž. zak., deželno kot prizivno sodišče pa je upoštevalo obtoženčev zagovor, da se je prilagodil takratnim tržnim cenam in ga je oprostilo. Prizivno sodišče je izreklo mnenje, da ustanavlja § 7 navedene cesarske naredbe kazen le, kadar se zahtevajo pretirane cene, ne pa kadar se doseže pretiran dobiček. Za očitvidno pretirane pa ni smatrati cene, ki se opira na tržno ceno. Nabavni stroški trgovčevi torej niso prav nič merodavni za presojo kazenske stvari, dokler se trgovec drži pri prodajni ceni mej navadnih tržnih cen.

Kasacijsko sodišče je izreklo, da je ta nazor pravno-pomoten. Tukaj gre za vprašanje, ali je dopustno, določiti prodajne cene za blago po tako zvanih tržnih ali dnevnih cenah, če je prodajalec kupil ali proizvajal po nižjih cenah. To ne gre.

Predvsem se je ozirati na to, da sedanji izredno visoki postavki, ki jih označujejo kot dnevne cene, v istini niso tržne cene, ampak da so pretirani in neopravičeni, da nikakor ni odobravati, če se zahtevajo očitno pretirane cene za ceneje kupljene ali proizvedene zaloge. Tudi ni moči tega opravičevati s splošnim zviševanjem cen, ker je to posledica vojne in ker je ravno zoper to naperjena navedena cesarska naredba. Po nauku o gospodarstvu so preiskana večkrat in temeljito težavna in obsežna vprašanja o zacenenju. Preiskave morda še niso dovedle v vseh ozirih do povsem dovršenih podatkov, vendar pa bi utegnulo nastopno mnenje služiti kot izhodišče in krajišče preiskav in biti podlaga za presojo pojavov, katere je vzeti v pretres.

Kadar si stojita prodajalec in kupec prosto nasproti in kadar so zaloga in potrebščina, ponudba in povpraševanje v primernem razmerju, kar se dogaja običajno pri pomnožitve zmožnem predmetu vsakdanje potrebe, osnuje se cena vsled tekmovanja po višini stroškov za nabavo s prištetim, v kraju navadnim dobičkom. Take cene ni moči trajno držati. Višja ali nižja cena kakor taka ni trajno vzdržljiva. Želeti je take cene, s katero je primerno plačano razmeram ustrezno delo. V tej zvezi seveda ne gre govoriti o vplivu kartelov in drugih domenkov med prodajalci v navadnih časih.

V sedanji vojni pa, ki ima to gospodarsko posebnost, da sta monarhija in naša država skoraj popolnoma zaprte od vnanje trgovine, se je pokazalo glede navadno potrebnega blaga, katero dobivate zvezni državi le po morju, kakor krušne pridelke, to le:

Povpraševanje je ostalo, dá, uveljavlja se v večji meri kot sicer, ker je treba več moke za preživljanje v vojno službo poklicanih mož kakor v miru, ker uniči vojna po naključju precejšnje zaloge in ker morajo države preživljati tudi prebivalce zasedenih pokrajin. Dopolniti zmanjšane zaloge pa ni moči z uvozom, ampak še le ob novi žetvi, ki bo manjša, ker ne bo pridelkov iz krajev, kjer se vrše neposredno boji, kajti ne bo moči jih obdelati.

Iz teh razlogov je preprečeno razmerje med povpraševanjem in med ponudbo in je skoraj povsem nehalo tekmovanje, ki je sicer prisililo prodajalca, da se je oziral na nižjo ponudbo drugih

prodajalcev. Na trgu je zaznati duševni vpliv iz strahu, da bi zmanjkalo blaga, videti je, da skušajo vsi, ki imajo zaloge in ki ž njimi tržijo, brezobzirno izkoristiti ugoden položaj s tem, da zahtevajo vedno višje cene. Kakor hitro pa zviša eden cene, vzpodbudi druge k daljnemu povišanju. Cene določi tisti, ki največ zahteva.

Iz teh ozirov je presojeti danes tržne ali dnevne cene, ki niso več posledica rednega prometa, marveč svojevoljno od prodajalcev določene cene. Takih cen, ustvarjenih po sebičnosti in po manjkajoči skrbi za občno blaginjo, ni primerjati s tržnimi cenami v miru.

Ta pojasnila se strinjajo z dejanskim stvarnim položajem, morda ga niti ne dosejajo. Dokaz za to so ostre odredbe, katere so morale skleniti vlade zvezanih držav, namreč: določitev najvišjih cen za veliko trgovino, potem zaplembo in zaporo vseh zalog v zvezi s predpisi o razlastitvi v korist določnih prometnih zavodov in z ureditvijo uporabe.

Kaj je pač hotela doseči zakonodaja, ki je kratek čas po izbruhu vojne zapretila v § 7. ces. nar. od 1. avgusta 1914 št. 194 kaz. zak. kazen prodajalcu, ki zahteva očitvidno pretirane cene za neutrpe potrebsčine izrabljajoč izredne razmere, nastale vsled vojne, zakonodaja, ki kaznuje v nadaljni ces. naredbi od 12. oktobra 1914 šte. 275. drž. zak. stvarno oderuštvo, če se izvršuje obrtoma?

Oba zakona imata namen, ščititi uživalca, sigurno pa ne kaznovati prodajalca, ki je moral sam plačati visoke cene in ki ne zahteva več kot to ceno in primeren dobiček.

Kaj pa prepoveduje predpis glede navijanja cen? Prepovedano je prodajalcu, da izkorišča izvenredne razmere, nastale po vojnem stanju, torej gori opisane razmere: pomnoženo povpraševanje ob zmanjšani ponudbi, katere ni moči lahko in kmalu pomnožiti. Nasprotno naj ima prodajalec običajni, redni dobiček, ker kaznuje zakon le zahtevanje očitvidno pretiranih cen.

Iz tega sledi dvoje: 1. takozvane tržne ali dnevne cene, ki so nastale vsled zakonito prepovedanega izkoriščanja izvenrednih razmer, niso odločilne; 2. popresoditi je možno cene le temeljem resničnih nabavnih stroškov, ka-

tere je imel prodajalec, in po dobičku, ki je navaden pri takem poslu.

Resnični nabavni stroški in običajni dobiček so očitvidna dejstva, katera je upoštevati ustrezno namenu zakona. Zakonodavec je hotel ustvariti s svojim predpisom protiutež proti gospodarski premoči onih, ki imajo zaloge neutrpnih potrebščin, in zabraniti obogatitev posameznikov na škodo skupnosti.

Ako bi se pustilo, da bi veljale svojevoljne tržne in dnevne cene kot vodilo, odločala bi najvišja cena, kar se ne da opravičiti ne po pameti ne po pravosti. Ščiten ne bi bil kupec, ampak prodajalec, ki ne treba zaščite za časa vojne, in ki se mu ni bati, da bo cena padla sedaj, pa tudi ne še dalj časa po vojni.

Iz navedenih načel sledi, da bodi merodajno le to, ali je šlo izkoriščanje predaleč z ozirom na obratne razmere posameznika, in ali se je izkazalo, da so zahtevane cene očitvidno pretirane. To velja za obtoženca, ker je privilej cene, sledeč splošnemu podraženju tako, da je dosegel dvojen, da celo trojen običajni dobiček. Obtoženčevo ravnanje tvori torej dejanski stan § 7. navedene cesarske naredbe in pravnopomotna je sodba prizivnega sodišča, če zanikuje dejanski stan v objektivnem oziru.

R—i.

Književna poročila.

Sammlung der nach gepflogener mündlicher Verhandlung geschöpfter Erkenntnisse des k. k. Reichsgerichtes. Begründet von weiland Dr. Ant. Hyl Freiherrn von Glunek, fortgesetzt von Dr. K. Hugelmann, k. k. Hofrat und Praesidialsekretär des k. k. Reichsgerichtes. — XV. Teil. Viertes Heft. — Wien 1914. Aus der k. k. Hof- und Staatsdruckerei.

Naslov tega, 654 strani obsežnega zvezka, ki stane pri c. kr. Državni in dvorni tiskarni samo 5 K, ne označuje točno njegove vsebine. Ta zvezek ne prinaša namreč nadaljevanja rzsodb c. kr. državnega sodišča iz prejšnjega III. zvezka (št. 1912 do št. 1977 iz leta 1912.), marveč drugo stvarino izpred državnega sodišča. Najprej je v „Anmerkungen“ podan stvarni položaj k že objavljenim slučajem, ko je pritožitelj izostal od ustne razprave in se je to smatralo za odstop od pritožbe (str. 1 do 7). — Potem sta v „Anhang“ dve rzsodbi (XXI in XXII iz l. 1912, ozir. l. 1914) senata, ki je po zakonu sestavljen za odločevanje kompetenčnih konfliktov med državnim in upravnim sodiščem (str. 8 do 14). — Na daljnjih straneh (14 do 282) pa je seznamek 1608 pravorekov, ki so se v l. 1869.—1912. izvršili v judikaturi državnega sodišča. Raz-

vrščeni so po odločbah o kompetenčnih konfliktih, po odločbah o spornih zahtevkih javnega prava in po odločbah o pritožbah državljanov zaradi kršitve ustavno zajamčenih političnih pravic. Za vsak pravorek so navedene dotične odločbe po številkah prejšnjih zvezkov zbirke. — Potem sledi sistematično kazalo razsodb, ki jih je izdalo državno sodišče, odkar je dne 12. junija 1869 aktivirano, pa do konca l. 1912. (str. 287 do 292). Sestavljeno je po zakonitem redu, t. j. po sistemu, kakor so zakoni razredili delokrog državnega sodišča. — Nadalje je v tem zvezku (na str. 293 do 507) abecedno stvarno kazalo razsodb, ki jih je izdalo državno sodišče, odkar je dne 12. junija 1869 aktivirano, pa do konca l. 1909. S tem je zanesljivo omogočen pregled in studij raznih pravnih vprašanj, ki jih je rešila judikatura državnega sodišča. — To možnost še popolnjuje naslednje abecedno kazalo imen vseh in pravadh pri državnem sodišču od l. 1869. do konca l. 1912. udeleženih strank, oziroma ministrstev (str. 509—547), ter abecedno kazalo imen odvetnikov, ki so v teh pravadh podpisavali vloge ali zastopali na ustnih razpravah (str. 549—561), končno še abecedno kazalo imen zastopnikov s strani oblastev in korporacij, ozir. občin, ki so nastopali na ustnih razpravah (str. 563—569). — Sledi potem še register k sklepom in razsodbam senata, ki je poklican odločevati kompetenčne konflikte med državnim in upravnim sodiščem, in sicer za l. 1880. do 1914., in sicer kot kronološki, sistematični, realni in personalni register. Zaključuje se pa ta zbirka s kazalom zakonov, naredb, razpisov in vseh drugih norm začenši z l. 1234., ki so citirane v dosedanji judikaturi državnega sodišča. — Kakor prejšnji zvezki te zbirke se odlikuje tudi ta po jasnosti in točnosti gradiva. Obnesel se bo kot vrl kažipot v praksi in teoriji. Uradnikom gre za neizmeren trud, ki so ga imeli s tem delom, polno priznanje.

Dr. M.

Razne vesti.

V Ljubljani, dne 15. aprila 1915.

— (Kronika društva „Pravnika“.) V seji dne 28. pr. m. je odbor med drugim rešil več vprašanj, ki so nastala vsled smrti gospe Kristine Volčičeve, udove pok. dr. E. Volčiča, glede pravniške knjižnice, ki jo je bil pokojnik volil društvu, ter glede zaloge knjig iz društvene zbirke zakonov. Obenem se je izrekla topla zahvala g. dež. sod. svetniku dr. Krautu v Novem mestu za obili trud, ki ga je imel s posredovanjem v tej stvari.

— („Iz slovenskoga pravničkoga društva“.) Pod tem naslovom piše hrvatski „Mjesečnik“ v svojem 3. broju, da „bratsko pravničko društvo „Pravnik“ u Ljubljani bilo je tako sretno, te je dne 1. februara moglo održati svojo XXVIII. redovnu glavnu skupštino“. Priobčil je potem poročilo v glavnih podatkih skupščine, in se končuje z besedami: „I ovoj izvještoj o društvenem radu popračujem iskrenom željom za bratsko pravničko društvo: Vivat, crescat, floreat!“ — Iskreno hvalo!

— († Notar dr. Albin Poznik,) ki je dne 23. februarja preminol v Novem mestu, bil je eden redkih mož, ki združujejo v sebi idealno stremljenje

s treznim mišljenjem, ki se ne navdušujejo le kratko dobo, marveč z vztrajnim delom uveljavljajo svoje ideale na torišču, ki jim ga je odkazala usoda. Torišče blagopok. dr. Poznika je bila Dolenjska s svojo metropolo, v kateri je bil celih 35 let c. kr. notar. Tu ni, da bi naštevati njegova dela in njegove uspehe. Končna istina je, da je znameniti preporod Novega mesta in Dolenjske v narodnem in gospodarskem oziru največ dr. Poznikova zasluga. Dosegel je to, ker je imel sam záse program, da hoče z vsemi svojimi močmi koristiti narodu in javni blaginji, ker je ta program tudi vztrajno izvrševal, in ker je radi svojih odličnih lastnosti, zlasti pa radi svojega čistega poštenja užival obče zaupanje. Ob njegovem odprtem grobu je dvorni svetnik Šuklje izrekel pravične besede: „Poznikovo delovanje pripada kulturni zgodovini slovenskega naroda!“ — Porojen je bil pokojnik l. 1845. na Koroškem v Škocijanu pri Dobrli vasi, sin ljudskega učitelja. Dovršivši studije je hotel postati odvetnik in bil nekaj časa kancipijent pri našem veljaku dr. Kazlagu ob enem z drugim našim veljakom dr. Mencingerjem. Prestopil je v sodno službo in bil sodni pristav v Vipavi, dokler ni bil imenovan l. 1880. za c. kr. notarja v Novem mestu. Tu se je takoj posvetil narodnemu in občnemu gospodarskemu delu, katero je nadaljeval osobito kot mnogoletni župan in tudi razširil na vprašanja cele Dolenjske. Samo po sebi umevno, da je bil med prvimi, ki so tedaj v težavnih časih morali šele uvajati in ščititi slovensko uradovanje. Seveda je bil tudi med ustanovniki društva „Pravnika“, ki mu je ostal zvest član do svoje smrti. Svojega stanu je bil odlični zastopnik, dober napram ljudstvu, požrtvovalen na vse strani. Poleg izvrstno odgojene rodbine plaka ob njegovi smrti vse, kar zna ceniti značajno in zaslužno življenje celega moža, kakršen je bil pokojnik. Slava Poznikovemu spominu!

— (Eks cel. dr. K. Habietinek †.) Dne 22. pr. m. je umrl na Dunaju bivši minister in predsednik vrhovnega sodišča, tajni svetnik dr. Karl Habietinek v visoki starosti 86 let. Bil je porojen v Pragi, sin ljudskega učitelja. Dovršivši v Pragi gimnazijske in pravniške studije, postal je najprvo odvetnik, kmalu pa profesor sodnega postopanja in trgovinskega ter meničnega prava na univerzi v Pragi. V tisti dobi je priobčil v „Oesterr. Viertelsjahrschrift“ daljšo taktno razpravo „Ueber die Lehre von der Gewährleistung nach oesterr. Recht“. L. 1868. je bil imenovan za vseučiliškega profesorja na Dunaju. Ko je l. 1871. grof Hohenwart nastopil vlado, ki je imela v svojem programu tudi ravnopravnost nenemških narodov, bil je obenem dr. Habietinek imenovan za pravosodnega ministra, vendar pa je že po nekaj mesecih odstopil s celim kabinatom vred. Potem je bil še nekaj časa profesor na vseučilišču, l. 1881. imenovan za podpredsednika državnega sodišča, l. 1891. za drugega predsednika vrhovnega sodišča. Po odstopu dr. Stremayerja je l. 1899. postal prvi predsednik vrhovnega sodišča, od katerega se je poslovil l. 1904. V tem času se je pri njem interveniralo, da bi se § 27. statuta vrhovnega sodišča uveljavil tudi za slovenske pravde, — toda brez uspeha, dasi je veljal dr. Habietinek za odkritega Čeha in pospeševatelja ravnopravnosti. Dr. Habietinek je bil tudi delaven član gospodske zbornice in užival radi svoje elegantski in ljubeznivosti splošne simpatije.

„Slovenski pravnik“ izhaja 15. dne vsakega meseca in ga dobivajo član društva „Pravnika“ brezplačno; za nečlane pa velja za vse leto 10 K, za po leta 5 K.

Dr. Ed. Volčič v Novem mestu (Kranjsko)

je za društvo „Pravnik“ v Ljubljani uredil ter se dobivajo pri knjigotržcih naslednje pravne knjige:

a) knjige slovenske:

Civilnopravdni zakoni (IV. zvezek „Pravnikove zbirke“) z obširnim slovenskim in hrvatskim stvarnim kazalom, z odvetniškima tarifoma l. 1897. in 1909 ter z dopolnilom za l. 1906—1910 krog 1000 strani, vez. à K 8.—.

Dopolnilo Civilnopravnim zakonom za leta 1906 do 1910 K 1·20.

Odvetniški tarifi od 11. dec. 1897 in 3. junija 1909, določila o rabi slovenskega in hrvat. jezika pred sodišči, sodne pristojbine, broš. à K 1·80.

Nova odvetniška tarifa od 3. junija 1909 s alfab. stvarnim kazalom K —·80.

Nova odvetniška tarifa v obliki stenskega plakata K —·80.

Zakoni o javnih knjigah, (V. zv. Pravnikove zbirke), I. in II. del, vez. à K 6.—.

Zakoni o javnih knjigah, I. del, vez. à K 3·20.

Zakoni o javnih knjigah, II. del, vez. à K 3·20.

Tabela o zemljiškoknjižni kolokovnici K —·60.

Zakon o dovoljevanju poti za silo, s pojasnili à K —·40.

Pristojbinske olajšave ob konverziji hipotečnih terjatev, à K —·80.

Predpisi o razdelbi in ureditvi ter o zložbi zemljišč, à K 2.—.

Predpisi o obrambi poljščine, à K —·80.

Kazenska določila iz teh predpisov, à K —·20.

Zakoni o nespornem sodstvu (VI. zvezek Pravnikove zbirke), 44 tisk. pol, vez. à 7 K. —

Posebej se iz te knjige dobivajo broširani: Sodni depoziti, K 1·60; Predpisi o notarskih pristojbinah in zapovedanih not. spisih, K —·80; Pristojbine o zapuščinah, K —·80; Županstvom izročena opravila sodišč, T —·40.

b) knjige hrvatske:

Zakoni o javnim knjigama I. dio (A), vez. à K 3·60.

Zakoni o javnim knjigama I. dio sa II. dijelom (slovenski), ukupno vezano à K 6.—.

Zakon o dozvoljevanju prijekih puteva, sa tumačem, à K —·40.

Tabela o zemljišničkoj biljevovini, à K —·80.

Društvo „Pravnik“ v Ljubljani izdaja mesečnik „Slovenski Pravnik“, v katerem so slovenski in hrvatski članki pravne vsebine; list stane 10 K na leto.

Isto društvo je izdalo še naslednje pravne knjige:

Kazenski zakon (I. zv. Prav. zb.), uredil dr. J. Kavčič, vez. K 5·60.

Kazenskopravdni red (II. zv. Prav. zb.) dr. J. Kavčič, vez. K 6.—.

Izvršilni red (ovršni postupnik) (III. zvez. Prav. zb.), uredil Iv. Kavčnik, K 7.—.

Državni osnovni zakoni in drugi ustavni in upravni zakoni, uredil Štefan Lapajne, vez. 6 K (VII. zv. Pravnikove zbirke).

Ako ni dogovorjeno drugače, se pošiljajo knjige s pošto proti poštneju povzetju, tako da se k navedenim cenam priračunijo le resnični in poštni izdatki; pri naročilih do 2 K je najceneje, ako se pošlje naprej kupnina in 10 h poštneju v gotovini ali v poštneju znamkah.

Mestna hranilnica ljubljanska

Ljubljana, Prešernova ulica št. 3.

Največja slovenska hranilnica!

Denarnega prometa koncem leta 1914	K 740,000.000.—
Vlog	„ 44,500.000.—
Rezervnega zaklada	„ 1,330.000.—

Sprejema vloge vsak delavnik in obrestuje po

4¹/₂⁰/₀

brez odbitka. Hranilnica je **pupilarno varna** in stoji pod kontrolo

c. kr. deželne vlade.

Za varčevanje ima vpeljane lične
domače hranilnike.